

ZARÁNDOKLÁS A TISZTASÁGHOZ

Bevezető sorok Kontra Ferenc és P. Nagy István estjéhez*

M Á K F E R E N C

Kontra Ferenc és P. Nagy István annak a generációnak a képviselője, amelyre nehéz felelősségként – még álmaikban is – a kétszerkettő józansága száll. Ők azok, akiknek újra kell fogalmazniuk minden hazahívó és elbocsátó üzenetet, s újra néven kell nevezniük minden fájó és megbocsátó kötődést, erkölcsi törvénybe iktatniuk a feloldás irgalmát. Ők azok az újak, akik visszaadhatják az otthoni tájak régi varázsának minden szépségét, s akik okos szigorral messzire űzhetik a kalmárindulatokat. Ők azok az újak, akik ismét hisznek a szó fegyelmében, s akik írástudókként az emberi gondoknak visszaadják sokáig rejtegetett méltóságukat. Ők és pályatársaik lesznek az újak, akik az őszinteségben és a nyíltságban a szív gondjait is meglelik, s akiknek van morális hitelük ahhoz, hogy arcukat megfűrösszék évszázados ígéretnek ma is üde csillogásában. Ők azok az újak, akik tiszta tekintettel még az örökségünket is megszépíthetik, s akik gondban és reményben a biztató messzeséghez fohászknak könyörületért.

Kontra Ferenc korai verseiben is határozottan felismerhető volt a baranyai táj, a szülőföld ihletése. Am ami lírájában a színek, a hangulatok villanásnyi jelenlétét biztosította: az emlékezés, az regényében, a *Dráva-szögi keresztekben* és novelláiban szemléletté, írói magatartást meghatározó erővé vált. Tragikus ez az emlékezés, hisz bármerre tekint a szülőföldjére hazatérő vagy az ismeretlen tájakban is az otthonát kereső ember, mindenütt sírokat jelző keresztet lát, s a keresztek nyomában ott van a fájdalmasan kettétört fiatal életek emlékezete. Kodolányi János eszméltető és szemléletet formáló művei óta Baranya a haldokló

*Elhangzott 1991. június 4-én a Kossuth Klubban a Magyar Rádió nyilvános hangfelvételén. A műsort Gion Nándor és Dorogi Zsigmond szerkesztette. A szövegeket Béres Ilona, Hegedűs D. Géza, Oszter Sándor és Sinkovits Imre színművészek tolmácsolták

vidék jelképeként él irodalmunkban és a köztudatban, s most íme egy hang, amely visszahozza a régi s immár örök szomorúságot. „Errefelé mindenki ugyanarra emlékezik. A partoldalba fúrt gádorok szutykosai tudják csak, hogyan lehet észrevétlenül elfogyni. Lecsúsznak a házak a gyertyalétkben. Akik egykor fehér ruhába öltözve álltak a feldíszített asztal előtt a mennyország reményével, azok most másként néznek az elnéptelenedett völgy felé” – írta regényében Kontra Ferenc. Közben a világnyi völgy elnéptelenedett csöndje felett elsuhan a jég alá szakadt fiú, a fagyhalált halt szerető, a kútba zuhant lány, a megvakult kosárfonó, a házat magára gyújtó gyilkos férj, majd a rosszul elvégzett magzatelhajtásba belehalt gyereklány alakja, egy egész középkori világ megannyi balladai hőse. A kiapadt szemek felett rendíthetetlen pontossággal megjelennek a feketébe öltözött siratóasszonyok, hogy a megálmódott életből megint visszaadjanak valamit a televénynek. Nincs ebben a pusztulásban semmi emelkedettség, semmi az életnek kijáró tisztelet. Senki sem borzad el a meghalás látványától, s ebben egy kicsit benne van a világ kérlelhetetlen rendjének a megsejtése is. És bár zivatar idején oltalomért könyörögve viharvirág lángjával engesztelik ki a haragvó elemeket, az élet mégis oly kiszolgáltatott, oly alávetett az ismeretlen törvényeknek, hogy megóvásáért tenni szinte semmit sem lehet.

Csendes enyészettől és véres háborúktól gyötört világ ez, mely úgy tűnik, a római erődítmények korától folyamatosan vívja agóniáját – olykor a föld, a fölmagasló part is megindul. Aggódó, féltő szeretetnek, úgy tűnik, semmi nyoma sincs az emberek közötti kapcsolatokban, mintha az életkedvvel együtt a ragaszkodás is kiveszett volna a lelkekből. Az élet üthet sebet a tájon, olykor felszakadhat a csendes víz sima tükre is, de az emberi titkokat feltörni nem lehet. Makacsabb az emberi szív, mint a külvilág megannyi pusztító hatalma. Úgy, ahogyan a balladákban lenni szokott. Amiként meghalni is csak úgy lehet, ahogyan a balladákban: a fiatal élet „felszáradt a harmattal. Magukkal vitték a hajnali napsugarak. Fehér volt, akár a frissen esett hó”. Az a Baranya, amelyről Kontra Ferenc regényében, verseiben és novelláiban, a *Nagy a sátán birodalma* című kötetének elbeszéléseiben hírt hoz, minden biztonnal végérvényesen eltűnt. De maga az emlékezés még lehet megtartó erő, még elhozhatja a szárnyalás tiszta örömét.

Talán elvontabbak, általánosabbak, de nem kevésbé fájdalmasak a költő, P. Nagy István gondoljai. *Köralagút* című verseskötetének címében is a hiábavalóság, a reménytelenség, az értelmetlenség kap hangot, mert hát hová is vezethet a sötétben megtett, láthatatlan, csak súlyában, belső kínjában érzett osonás? Mennénk valahová, szabadulnánk valamitől, közben talán észre sem vesszük, hogy egyre-másra rójuk re-

ménytelen köreinket. Szabadulna, menekülne „Kéreg alatt a lüktető / élet”. P. Nagy István verseiben az idegenség meghatározására, s a nyomában keletkezett kiközösítettség és magány szomorú élményének a megnevezésére tesz kísérletet. Költő, aki megsejtett valamit az egzisztencialista bölcsleletből, amely szerint a világ is magányos, ha én egyedül vagyok, hiszen kölcsönösen hagytuk el egymást. „Mily védtelen vagyok / mily sebezhető. / Körülem érdes a levegő” – írta Körön kívül című versében, s még ugyanott rámutat: „Ez az utca / ez a város nem az enyém. / Idegen az ég. / Kitapintom egy fa ütőerét / még élek / még él.” Ebben az élménykörben születik az „itt vagyok / de itt sem talán / fél lábbal benn / másikkal kint” dermesztő, sehova sem tartozásra utaló, helyzetelemző latolgatás, mely még mindig inkább csak megsejtet valamit a mérhetetlen emberi magányból, semhogy igazán lehetséges látomásokban oldotta volna költészetté a mindig kozmikus egyedülletet. Mert a magány az üresség terhével együtt mindig kozmikussá nő, amit apró jelekkel lehet ugyan éreztetni, valódi súlyával megmutatni azonban csak az élmény teljességét felölelő, világnyi látomásokban lehet. P. Nagy István azonban túlságosan intimnek tekinti emberi gondjait, ezért többet sejtet belőlük, mint amennyit ténylegesen megmutat. Mindnyájunk gyötrelméről szól, amikor versbe foglalja: „Oly nagy itt a dermedtség / már-már kozmikus / virágok ha bólintanak / nem is hinned”.

A szülőföld, az otthoni táj magánya a kozmosz kínja és fájdalma is lehet, hiszen mindkettőt és valamennyit maga az emberi szív szenved meg. Nézze bár a költő az elődök elporladó lába nyomát vagy a csillagok csillámló hunyorgását, mindig azt a megtartó szépséget és tisztaságot keresi, amely elvezeti őt az élet gyönyörű ünnepéhez. Mert mi mindig, minden lépésünk tétova reményeiben ünnepre készülünk, ünnepre, melyet a költészet is újra és újra emlékezetünkbe idéz.